

bijlage

Reactie Manifest 'Herprogrammeer de Overheid'

Brief	Verzamelbrief Digitalisering december 2023
Bijlagennummer	9
Ons kenmerk	TZ202310-1092023-0000776171

Zoals ik in de Verzamelbrief heb toegelicht, ga ik hieronder in op de vijf beleidsvoorstellen uit het manifest 'Herprogrammeer de overheid'¹. Daarbij licht ik toe hoe het kabinet daar nu mee aan de slag is, in aanvulling op wat ik daarover in de begeleidende brief en bijlagen heb gerapporteerd.

1. Versnel de transitie met digital-first uitvoerders

Het eerste voorstel stelt dat ICT'ers weer de ruimte moeten krijgen om te bouwen, zonder te hoeven focussen op bureaucratische belemmeringen. De opstellers menen dat dit het beste kan door ICT'ers bij elkaar te zetten, zonder bagage van oude werkwijzen. Daarom bevelen zij aan om kleinere, wendbare, *digital-first* uitvoeringsorganisaties op te zetten die op een *missie-gebonden* manier regelingen implementeren en het ICT-landschap updaten.

Reactie op voorstel 1

Ik ben het eens met de stellers dat ICT'ers de ruimte moeten krijgen om te bouwen. Ook het Adviescollege ICT-toetsing (AcICT) onderschrijft het belang van vernieuwing in kleine, gecontroleerde stappen bij het onderhoud van oude 'legacy' systemen². Het bestendigen van het ICT-landschap is een belangrijk thema van de I-strategie Rijk³ en in de Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren komt dit tot uiting in spoor 4.3 'Versterking ICT-organisatie en -systemen van het Rijk'. Deze initiatieven hebben als doel om de digitale transformatie van de overheid te versnellen en te verbeteren, met respect voor de publieke waarden.

Een van de instrumenten die de overheid hiervoor heeft, is het Besluit CIO-stelsel Rijksdienst 2021. Dit besluit regelt de rol en verantwoordelijkheden van de chief information officers (CIO's) binnen de verschillende ministeries. De CIO's zijn verantwoordelijk voor de informatievoorziening en de ICT van hun organisatie. Zij moeten ervoor zorgen dat deze aansluiten bij de beleidsdoelen, de wettelijke kaders en de behoeften van de gebruikers. Het besluit wordt momenteel doorontwikkeld, met de toevoeging van nieuwe functionarissen zoals de Chief Technology Officer, de Chief Data Officer en de Chief Privacy Officer. Deze functionarissen kunnen sneller en opgevegericht technische uitdagingen aanpakken, zoals het doorontwikkelen van het ICT-landschap. Ook het versterken van onze ICT-architectuur draagt hieraan bij. Dit doen we bijvoorbeeld door een Rijksarchitect aan te stellen en een Architectuurboard Rijk op te richten.

¹ [Herprogrammeer de Overheid](#)

² [Jaarrapportage 2022 Adviescollege ICT-toetsing | Jaarverslag | Adviescollege ICT-toetsing \(adviescollegeicctoetsing.nl\)](#)

³ [I-strategie Rijk 2021-2025 | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl](#)

In het verlengde hiervan onderschrijf ik de waarde van alternatieve, snellere routes als omstandigheden daarom vragen. In beantwoording op de motie van de Kamerleden Dekker-Abdulaziz en Rajkowski⁴ maak ik daarom werk van een multidisciplinair team, om technologische ontwikkelingen tijdig te signaleren, daar snel op te kunnen reageren en adequaat beleid te voeren. Tot slot onderschrijft het kabinet het belang van adequate digitalisering bij publieke dienstverleners. In het programma Werk aan Uitvoering is het versnellen van de digitale agenda daarom één van de speerpunten.

2. Investeer op een slimme manier in ICT-renovatie

In het verlengde van voorgaand voorstel, roepen de opstellers in dit voorstel op om serieus te gaan investeren in ICT-renovatie en de technische schuld af te bouwen. Het komende kabinet wordt verzocht om als expliciet beleid te voeren dat er niet langer mag worden bezuinigd op de modernisering van de digitale systemen.

Reactie op voorstel 2

Om te beginnen stel ik vast dat het niet aan mij is om te reageren op de aanbeveling gericht aan het nieuwe kabinet. Ik hecht er echter wel aan om toe te lichten wat het huidige kabinet al doet op dit belangrijke onderwerp. Zoals ik ook in mijn brief van 13 juli 2023⁵ aangaf, benadrukt de Algemene Rekenkamer in het rapport 'Staat van de Rijksverantwoording 2022' het belang van goed werkende en onderhouden IT-systemen en processen⁶. Achterstallig onderhoud en veroudering van systemen kunnen gevolgen hebben voor burgers en bedrijven, bijvoorbeeld als het de invoering van nieuw beleid in de weg staat.

Ik onderschrijf deze zorgen en hecht veel belang aan het zogenoemde lifecycle management⁷ en de aanpak van problematische verouderde systemen, oftewel 'legacy'. Daarom heb ik vorig jaar samen met de ministeries het Convenant Lifecycle Management opgesteld. In dit convenant is een groeipad afgesproken om Rijksbreed beter inzicht krijgen in het IV-landschap, om te weten wat je hebt en in welke staat dat is. In 2024 zetten we de volgende stap, namelijk het planmatig werken aan het realiseren van de gewenste situatie. Beoogd is dat elk departement op basis van de inzichten en Rijksbrede afspraken rondom lifecycle management een legacy-aanpak of -strategie zal opstellen om tot ICT-renovatie te komen. CIO Rijk coördineert dit.

Ook is er een Rijksbrede lifecycle management community opgezet, waarin gezamenlijk wordt gewerkt aan de planmatige uniformering van lifecycle management binnen de Rijksoverheid. Deze uniformiteit is van aanzienlijk belang vanwege de voordelen die het met zich meebrengt, zoals verbeterde efficiëntie, consistente processen en verhoogde transparantie. Hierdoor ontstaat niet alleen beter risicobeheer en kostenbeheersing, maar ook een flexibele aanpak voor de implementatie van nieuwe technologieën. Daarnaast draagt het bij aan

⁴ Kamerstukken II 2023/24, 26643, nr. 1075

⁵ [Kamerbrief I-strategie Rijk, actualisatie routekaarten, evaluatie I-agenda | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

⁶ Kamerstukken II 2022/23, 36361, nr. 1.

⁷ Vertaald naar het Nederlands betekent LifeCycle Management 5 'levenscyclusbeheer', het beheer van de levensduur van een object van aanvang tot afloop. Geprojecteerd op een applicatie, betekent dit het beheer van de levensfasen van een applicatie van de ontwikkelfase naar de productiefase tot aan de verwijderingsfase.

duurzaamheid, bevordert het een betere samenwerking binnen de Rijksoverheid en resulteert het in een verbeterde dienstverlening aan burgers.

3. Maak de publieke zaak aantrekkelijker voor technisch talent

Voorstel drie onderstreept het belang van technisch talent voor de overheid. Er wordt gesteld dat ICT-talent momenteel niet de waardering krijgt die het verdient. Daarom wordt gepleit voor een apart loopbaan- en ontwikkelpad voor ICT'ers bij de overheid, waarbinnen zij kunnen doorgroeien naar alle schalen, en een marktconforme beloning.

Reactie op voorstel 3

Het aantrekken en behouden van technisch talent is een bredere maatschappelijke uitdaging die niet alleen bij de Rijksoverheid speelt. Dat neemt niet weg dat het essentieel is dat de publieke zaak aantrekkelijk is en blijft voor technisch talent. Zoals in de actualisatie van de werkagenda en de Routekaarten I-strategie Rijk⁸ te lezen is, zet ik vol in op het vergroten van de aantrekkelijkheid van de rijksoverheid voor ICT-talent. Daarbij kijk ik breder dan beloningen, en neem ik ook daarbuiten initiatief om ICT-talent aan te trekken en te behouden. Bijvoorbeeld door het ontwikkelen van loopbaanpaden die perspectief bieden. Het manifest geeft terecht aan dat het belangrijk is ICT'ers bij de rijksoverheid marktconform te belonen. Ik onderzoek periodiek of ICT-personeel marktconform beloond wordt. Op dit moment zit een nieuw onderzoek over dit onderwerp in de afrondende fase. Uit de concept resultaten kunnen we de voorzichtige conclusie trekken dat het Rijk het merendeel van haar ICT-personeel marktconform beloont. Enkel op de hogere specialistische functies wordt het lastiger om ICT personeel marktconform te belonen. Als tijdelijke maatregel voor het aantrekken en behouden van specifieke ICT-expertise kan daarom een verruimde arbeidsmarkttoelage toegekend worden van 16,6% per jaar.

4. Creëer één transparante en veilige plek voor persoonsdata

Het vierde voorstel betreft dat de persoonlijke data van Nederlanders momenteel op veel verschillende plekken ligt opgeslagen, wat leidt tot inefficiëntie en misbruik van data. Het verzoekt een voorbeeld te nemen aan het Estse "X-road" systeem, dat alle overheidsdiensten veilig, transparant en gestandaardiseerd aan elkaar verbindt, en de belangrijkste lessen uit Estland te implementeren.

Reactie op voorstel 4

Nederland kent het stelsel van centrale basisregistraties, waarin bijvoorbeeld persoons- of gebouwinformatie staat opgeslagen. Overheden zijn verplicht om met deze registraties te werken én om deze te verbeteren in het geval van fouten. Ook kennen we in het sociaal domein de Wet Eenmalige uitvraag die organisaties verplicht om gegevens die al bij overheidsinstanties bekend zijn niet opnieuw aan burgers en ondernemers te vragen. Het X-road systeem van Estland is een gedecentraliseerde infrastructuur die gegevensdeling tussen overheidsorganisaties verzorgt. Daarbij blijft data bij de bron en vindt er centrale logging plaats. Er zijn meerdere bezoeken aan Estland geweest om te leren van de situatie aldaar. Estland is daarmee, net als België met de Kruispuntbank, een

⁸ [Kamerbrief I-strategie Rijk, actualisatie routekaarten, evaluatie I-agenda | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

inspirerend voorbeeld van hoe gegevensdeling verbeterd kan worden. De Nederlandse situatie is natuurlijk anders, en het is niet zo is dat je de situatie uit een ander land simpelweg naar hier kan kopiëren.

In Nederland werken we aan een vergelijkbaar concept met de ontwikkeling van een federatief datastelsel. We bouwen daarmee voort op het huidige stelsel van basisregistraties. We werken aan minder kopieën door data vaker bij de bron te halen, een standaard voor gegevensverwerking en meer transparantie over welke gegevens wanneer voor welk doel gebruikt worden. Daarnaast werk ik samen met de minister voor Armoedebelid, Participatie en Pensioenen aan het verder uitwerken en organiseren van deze werkwijze binnen het schuldendomein, met als doel om als overheid responsief diensten aan te bieden waar burgers recht op hebben. Op die manier kan bijvoorbeeld het niet-gebruik van regelingen worden teruggedrongen en de kwaliteit van de publieke dienstverlening aan mensen en bedrijven worden vergroot. Ook de vooraf ingevulde belastingaangifte is een voorbeeld van hoe we proactief de burger tegemoet kunnen komen bij het ophalen van informatie.

Om te garanderen dat op een veilige manier zaken kan worden gedaan met de overheid, moet daarbij aandacht zijn voor de eigen digitale weerbaarheid. Gevoelige data bevindt zich namelijk bij alle verschillende overheidsorganisaties. Ik zet mij daarom op verschillende manieren in voor het verbeteren van digitale weerbaarheid binnen de overheid. Zo moeten overheden, inclusief medeoverheden, maatregelen ter verhoging van de eigen digitale weerbaarheid nemen in het kader van de Netwerk- en Informatiebeveiligingsrichtlijn (NIS2). Bovendien zal er, na inwerkingtreding van NIS2, door een onafhankelijk toezichthouder worden toegezien op implementatie van deze maatregelen. Het garanderen van veilige gegevensuitwisseling met de overheid heeft ook te maken met gebruik van veilige ICT-producten en diensten. Via onder meer de Inkoopbeisen Cybersecurity Overheid (ICO-tool) worden handvatten geboden aan overheidsorganisaties om veilige ICT-producten en -diensten in te kopen.

5. Verbind uitvoerders en beleidsmakers met elkaar

In het vijfde en laatste voorstel uit het manifest pleiten de stellers voor het betrekken van technische expertise en uitvoeringskennis bij de ontwikkeling van beleid en wetgeving. Zodoende wordt wet- regelgeving beter uitvoerbaar. Voorstel is om ieder Directoraal-Generaal dat wetgeving maakt een afdeling 'Technische Uitvoering' te geven, met technisch personeel. Hierdoor zouden technische obstakels vroegtijdig kunnen worden signaleerd, en kan er op tijd worden bijgestuurd tijdens het wetgevingsproces.

Reactie op voorstel 5

Ik onderken het belang van het vroegtijdig betrekken van technische expertise bij beleidsvorming. Door technische expertise nadrukkelijk een plaats te geven in beleidsontwikkeling, vindt implementatie en uitvoering van dit beleid immers zorgvuldiger en sneller plaats. Dit zorgt ervoor dat het nieuwe beleid beter aansluit op de (digitale) ontwikkelingen in maatschappij en economie. Het vroegtijdig betrekken van technische expertise, mét aandacht voor

uitvoerbaarheid, heeft een prominente plaats in de I-strategie Rijk⁹, en ook vanuit mijn Werkagenda neem ik actie om hieraan bij te dragen via spoor 4.3 'Versterken ICT-organisatie en -systemen van het Rijk.'

In de I-strategie en de Werkagenda heb ik de ambitie uitgesproken om bij elk nieuw stuk beleid, wetgeving of toezichtsarrangement een informatieparagraaf toe te voegen. Een informatieparagraaf beschrijft de impact op informatiesystemen en andere IT- of IV-gevolgen van nieuwe initiatieven. Zo komen de consequenties vroegtijdig in beeld zodat daarmee rekening kan worden gehouden. In mijn brief van 13 juli jl. over de geactualiseerde routekaarten heb ik aangegeven dat we hiermee starten bij een departement, het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Zij werken de informatieparagraaf uit, kijken hoe die eruit moet zien en zullen deze als eerste gaan toepassen. Op basis van deze ervaringen gaan we dit volgend jaar ook implementeren bij andere departementen. Voor de zomer van 2024 informeer ik u over de vormgeving en het implementatiekader van de informatieparagraaf.

Daarnaast moet de uitvoeringspraktijk centraal staan bij de voorbereiding van beleid en wetgeving. ICT-aspecten gestructureerd meenemen in het wetgevingsproces is hier een logisch onderdeel van. Het onderzoeken van een werkmethode, waarmee vroegtijdig en multidisciplinair een ICT-realitycheck kan worden gedaan, is daarom opgepakt vanuit de wetgevingsdirecties van de departementen. De werkmethode sluit aan bij het Beleidskompas¹⁰ en zal worden ontsloten via een digitale tool. Deze ontwikkeling sluit aan bij de parlementaire wens om zicht en grip te krijgen op de 'vertaling' van wetgeving naar digitale uitvoering, zoals (technische) specificaties en beheersregels. In dit kader heb ik, mede namens de minister voor Rechtsbescherming, de toezegging gedaan uw Kamer begin volgend jaar nader te informeren over de resultaten en vervolgstappen.

In het verlengde hiervan heb ik een AI-validatie team opgericht dat is ondergebracht in mijn departement. Dit is een team van software engineers dat samen met beleidsmakers gaat werken aan concrete hulpmiddelen om algoritmes te valideren en te testen. Bijvoorbeeld of algoritmes niet discrimineren. Ook werkt het team aan oplossingen om algoritmische besluitvorming transparanter te krijgen. De komende tijd verkent dit team op welke andere onderwerpen behoefte is aan hun inzet.

⁹ Thema 1 van de I-strategie Rijk *I in het hart brengen* gaat over het samen optrekken van beleid en uitvoering om digitalisering optimaal te benutten bij het maken, uitvoeren en handhaven van wetgeving en beleid.

¹⁰ [Beleidskompas | Kenniscentrum voor beleid en regelgeving \(kcbbr.nl\)](https://www.kcbbr.nl)